

□ **KELÂM.** Ebü Ya'lâ el-Ferrâ, Selefiyye'ye mensup olmasına rağmen bazı konular dışında kelâmî terim ve metodları kullanarak akaid esaslarını inceleyen âlimlerin başında yer almıştır. Hadis, fıkıh ve tefsir ilimlerinin yanı sıra kelâmî konularla ilgilenerek bu alanda yazdığı eserlerle Selefiyye'nin belli başlı temsilcileri arasına girmiştir. Ehl-i sünnet kelâm mekteplerinin teşekkül edip yaygınlaştığı ve tesirini icra ettiği bir dönemde yetişen Ebü Ya'lâ, akaidi Hanbelî âlimi İbn Hâmid'den okuduğu için başlangıçta onun etkisinde kaldı. Delil getirme ve karşı delilleri eleştirme usullerini öğreten cedel ilmine dair yazdığı eserlerle de meşhur oldu. Kaderiyye, Mürcie, Sâlimiyye gibi mezheplerin görüşlerini nakledip eleştirmiş, özellikle Sâlimiyye hakkında verdiği bilgilerle mezhepler tarihi alanında da dikkat çeken bir âlim olmuştur. Onun Mu'tezile'ye ait **usûl-i hamse***yı Ehl-i sünnet esaslarına göre yorumlaması da ilginçtir. Ona göre tevhid Allah'ın ezeli sıfatlarla nitelenen yegâne varlık olması, adalet Allah'ın mülkünde dilediği gibi tasarruf etmesi, va'd ve vaîd Allah'ın va'dinden dönmemesi, el-menzile beyne'l-menzi leteyn fiilde kulun kâsib, Allah'ın hâlik olması, emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker ise sapıklara ait görüşleri ortaya koyup dini iptal etmek isteyenlerce öne sürülen delillerin çürütülmesi demektir (*el-Mu'temed*, s. 209-221). Ebü Ya'lâ'nın, Eş'arî kelâmcılarından İbn Fûrek'in haberî sıfatların te'vilini ihtiva eden *Müşkilü'l-hadîş* adlı eserine karşı yazdığı *İbtâlû't-te'vîlât li-aḥbâri's-şifât* adlı reddiyesi (İbn Teymiyye, *Mecmû'û Fetâvâ*, VI, 54) devrin halifesi Kâdir-Billâh tarafından beğenilmiş, ancak eserinde zayıf veya uydurma hadislerle, bazan da İsraîliyat türünden rivayetlere dayanarak Allah'ı insanlara benzettiği iddiasıyla kendi mezhebine mensup âlimlerce eleştirilmiştir. Bunun üzerine halifenin dârülhilâfede düzenlediği ilmi meclislerde Eş'arî âlimlerinin de katıldığı bazı tartışmalar yapılmış ve sonunda Vezir Ali b. Mesleme'nin gayretiyle her iki tarafın ortak bir görüşe varması sağlanmıştır (Zehebî, XVIII, 90).

Ebü Ya'lâ el-Ferrâ'nın itikadî görüşlerini, günümüze ulaşan *el-Mu'temed* (veya *Muḥtaşarü'l-Mu'temed*) *fî uşûli'd-dîn* ve *Mesâ'ilü'l-îmân* adlı eserleriyle oğlu İbn Ebü Ya'lâ'nın bunlardan özetleyerek yaptığı nakillerden, ayrıca Ta-

kıyyüddin İbn Teymiyye'nin iktibaslarından tesbit etmek mümkündür. Ebü Ya'lâ'nın kelâmî görüşleri şöylece özetlenebilir:

1. **Bilgi Problemi.** Bilgi kaynakları du-yular, aklın zaruri ilkeleri, nazar ve istidlâl ile mütevâtir haberdan oluşur. Akıl zaruri bilgilerin bir kısmını bilme yeteneğidir; nazar ve istidlâl, zaruri olarak bilinmeyen ve duyularla algılanamayan hususların bilgisine ulaştırarak akıl yürütme tarzıdır. Kurallarına uyularak gerçekleştirilen nazar ve istidlâl ile doğru bilgiler üretilir. Zira Kur'an-ı Kerim'de bir taraftan insanlardan nazar ve istidlâlde bulunmaları istenmiş (el-A'râf 7/185; el-Gâşîye 88/17-20), diğer taraftan nazarı terkedip başkalarını taklit edenler kötülenmiştir (el-Bakara 2/170; Lokmân 31/21). Eğer nazar ve istidlâl ile doğru bilgiye ulaşmak mümkün olmasaydı yazının yazarına, binanın da yapanına delâlet etmemesi gerekirdi. Bununla birlikte insanın dinî bakımdan sorumlu tutulabilmesi için akıl yürütme gücüne sahip kılınması yeterli değildir, peygamberin davetine de muhatap olması gerekir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de, insanların ileri sürecekleri bir mazeretleri kalmaması için peygamber gönderildiği belirtilmek suretiyle (en-Nisâ 4/165; el-İsrâ 17/15) peygamberin davetine muhatap olmayanların meşrû mazeret sahibi olduklarına ve dolayısıyla mâzur görülebileceklerine işaret edilmiştir. İnsanlar hakikatleri kitap, sünnet, icmâ, kıyas ve akıl yoluyla idrak edebilirler (*el-Mu'temed*, s. 19-26, 31, 101-102).

2. **Ulûhiyyet.** Allah'ın varlığına ilişkin bilgi zaruri değil nazarı ve iktisâbîdir. İnsanların büyük çoğunluğu evrendeki varlıkların değişkenlik, sonradan oluş gibi özelliklerini göz önünde tutarak yaratılmış olduklarını ve her yaratılanın da bir yaratıcısı bulunması gerektiğini idrak etmek suretiyle Allah'ın varlığına ulaşabilir. Âlimler ise varlıkları kadîm, araz ve cevherlerden müteşekkil hâdis varlıklar şeklinde ayrıntılı tahlillere tâbi tutarak Allah'ın varlığına istidlâlde bulunurlar (*a.g.e.*, s. 29-40; İbn Teymiyye, *Der'ü te'ârûz*, I, 104; VII, 442-443; VIII, 348). Tek ve benzersiz bir varlık olduğundan hakkında kemiyet ve keyfiyet düşünülmemeyen Allah'ın sıfatları zâtî, mânevî, fiilî ve haberî gruplarına ayrılır. İlâhî sıfatların hepsi kadîmdir. Henüz hiçbir mahlûk yok iken de Allah mütekellim, hâlik vb. sıfatlarla muttasıftı. Allah zâtıyla bâkî olup

O'na ayrıca bekâ sıfatını nisbet etmek gerekli değildir. Sıfât-ı ma'neviyyeyi ispat etmek aḥval*ı de ispat etmeyi gerektirir. Buna göre Allah'ın kâdir ve âlim oluşu zâtında mevcut kudret ve ilim hallerinden dolayıdır. Yaratma fiiliyle (tekvin) yaratılan şey (mükevven) birbirinden ayrı kavramlar değildir. İlâhî sıfatlar hakkında "nasıl" sorusu sorulamayacağı gibi fiilleri hakkında da "niçin" diye sorulamaz. Bundan dolayı sıfatların keyfiyeti bilinemez; Allah'ın fiilleri herhangi bir illete bağlı olmayıp tamamen iradîdir. Naslara göre Allah zâtıyla âlemin içinde değil fevkindedir. Akıl da O'nun yaratıklarının fevkinde olduğuna hükmeder. Naslarda yer alan ve Allah'a cihet, eyniyet (mekân), istivâ, nüzûl, mecî, ayn, kadem, isbâ gibi kavramlar nisbet eden sıfatları aynen benimsemek gerekir. Bu nasları zâhirî mânalarının dışında bir mâna ile te'vil etmek câiz olmadığı gibi zâhirî mânadan hareket ederek Allah'ı yaratıklara benzetmek de mümkün değildir. Haberî sıfatları te'vil etmemek teşbih ve tecsîmi gerektirmez. Zira bunları Allah'a nisbet eden naslardır. Bunları olduğu gibi nakleden ve Allah'ı insanlara benzetmekten tenzih eden âlimlerin Müşebbihe ve Mücessime'den sayılması hak-sızlıktır. Naslarda Allah'a atfedilmesi yasaklanmamış olmak şartıyla uygun anlamlar taşıyan isimleri Allah'a vermek câizdir (*el-Mu'temed*, s. 35-57; İbn Ebü Ya'lâ, II, 208-212, 226; İbn Teymiyye, *Der'ü te'ârûz*, II, 74-75; V, 35, 409-410; VI, 207-209; VII, 131-132; VIII, 54-56; IX, 395). Allah'ın dünya ve âhirette hem gözlerle hem de rüyada görülmesi mümkündür. Âhirette ise müminlerce görüleceğine inanmak farzdır. Hz. Peygamber mi'racda dünya gözü ile Allah'ı görmüştür. İbn Teymiyye, Ebü Ya'lâ'nın önce tekvin ile mükevveni aynı saydığı halde daha sonra fikir değiştirerek onları ayrı şeyler olarak kabul ettiğini nakleder (*a.g.e.*, II, 264).

Kulların hayır-şer, iman-küfür, hidâyet-dalâlet türünden bütün fiillerini yaratan Allah'tır. Kur'an-ı Kerim'de insanların, Allah'ın yarattığı şerden yine Allah'a sığınmaya davet edilmesi bunun açık delilidir (el-Felak 113/2). Buna bağlı olarak Allah'ın saptırması, insanları zorla inkâr ve dalâlete sevketmesi demek olmayıp onlarda inkâr ve isyan etme gücünü yaratması demektir. Ecel dahil insanların başına gelecek olan her şey takdire bağlıdır (*el-Mu'temed*, s. 82-85, 129-134, 148-149).

3. Nübüvvet ve Âhiret. Allah'ın insanlara peygamber göndermesi ve gönderdiği peygamberlerin doğruluğunu mucize ile teyit etmesi aklın mümkündür. Bu konuda yahudi, hristiyan ve müslüman milletlerce Hz. Mûsâ, Hz. İsâ ve Hz. Muhammed'in mucize gösterdiklerine ilişkin nakledilen haberlerin yalan olması ihtimal dahilinde değildir. Bundan başka akıllı ve bilgili insanların uyarılması, cahil kimselerin de öğretilmesi peygamberlerin gönderilmesiyle gerçekleştirilir. Peygamberler ilâhî buyrukları insanlara tebliğ etme hususunda hataya düşmezler, fakat şahsî hayatlarında hata edebilirler. Nitekim Kur'an'da da bunu teyit eden deliller vardır (Tâhâ 20/121; el-Feth 48/2; a.g.e., s. 153, 247; İbn Teymiyye, *Der'ü te'âruz*, IX, 52).

Kabir azabı veya nimeti, ölen insanın ruhunun bedenine iade edilmesiyle gerçekleşir. Hesap sırasında insanların amelleri bir terazide tartılacak ve ilân edilecektir. Değerlendirilmeye alınacak iyilikleri bulunmadığından kâfirlerin hesaba çekilmelerine gerek görülmeyecektir.

Âhirette müminlere sürekli nimet vermek veya kâfirleri sürekli azaba tâbi tutmak Allah'a vâcip değildir. Müminlerin çocukları babalarıyla birlikte cennete, kâfirlerin çocukları da babalarıyla birlikte cehenneme girecektir. Zira Kur'an'da bu hususa işaret edilmiştir (et-Tûr 52/21; el-Mu'temed, s. 83, 110-120, 175-179; İbn Teymiyye, *Der'ü te'âruz*, VIII, 435, 492).

Dünyanın dışında bir âhiret âleminin olmadığı inancına dayanan tenâsüh telakkisi âhiret hayatı ve diriliş inancıyla bağdaşmaz. Zira tenâsüh akîdesine göre insan ruh ve bedenden müteşekkil bir varlıktır. Bir cisim olan ruh bedeninin canlılık taşıyan bütün unsurlarına yayılmıştır. Ruh cevher ve araz olmadığı gibi hayattan da ibaret değildir. Zira hayat insanı canlı kılan bir arazdır. Bu sebeple insanın canlılığını sağlayan ruh değil hayattır. Kur'an'da ruhtan nefis diye söz edilmiş ve Allah'ın ölüm anında ruhları (enfüs) kabzettığı belirtilirken (ez-Zümer 39/42) ikisi birleştirilmiştir. Kur'an'da, Allah yolunda öldürülenlerin gerçekten ölmediklerinin ve Allah katında rızıklandırıldıklarının bildirilmesi (Âl-i İmrân 3/169), ruhun ölümden sonra yok olmayıp varlığını sürdürdüğünü gösteren bir delildir. Zira âyetin anlatmak istediği husus şudur: "Allah yolunda öldürülenlerin ruhlarını ölmüş zannetmeyin, zira onlar cennettedir" (el-Mu'temed, s. 95-96).

4. İman-Küfür. Sözlükte "kalbin bir şeyi bilerek tasdik etmesi" mânasına gelen iman, istilahta bâtinî ve zâhirî taatlerin bütününe verilen isimdir. Buna göre tasdikin unsurları ikrar ve ameldir. Kişinin tam bir mümin olabilmesi için kalbin tasdikinden başka bütün ibadetleri yerine getirip yasakların tamamından kaçınması gerekir. Namaz dışındaki vecibeleri yerine getirmeyen kişi mümin olmakla birlikte fâsıktır. İslâm kelime-i şehâdeti kalben inanarak söylemek, iman ise taat ve ibadetlerin tamamını ifa etmektir. Bundan dolayı her mümin müslimdir, fakat her müslim mümin değildir (a.g.e., s. 188-190; Ebû Fâris, s. 193-194). Günah işlemek mümini imandan çıkarmamakla birlikte azaba müstahak olmasını gerektirir (el-Mu'temed, s. 122).

Allah'ı cisimlere benzetmek, sıfatlarının hâdis olduğunu söylemek, açık bir nasla haram kılınan ve haram oluşu hususunda ittifak edilen bir şeyi helâl telakki etmek küfürdür. Bundan başka Kaderiyye, Mu'tezile, Cehmiyye, Lafziyye, ayrıca Hz. Osman'ı ve Hz. Ali'yi tekfir eden Hâricîler'le ashâbı tekfir eden veya onları fâsık kabul edip cehennem azabına müstahak olduklarını söyleyen Şîler tekfir edilir. Kendilerine peygamber daveti ulaşmayan kâfirler mâzur görülür (a.g.e., s. 160, 267, 271).

5. İmâmet. Müslümanların kendilerine bir halife tayin etmeleri aklın değil naklen gereklidir. Halife ehlü'l-hal ve'l-akd*ın yapacağı seçimle belirlenir. Şîa'nın "gâib imam" görüşü hiçbir temele dayanmaz. Zira imam, hakkı yerine getirip bâtil görüşlerle mücadele etmek, müslümanları düşmanlara karşı korumak, mazlumnun hakkını zalimden almak, helâl ve haram olan şeyleri açıklamak gibi hususları gerçekleştirmek için tayin edilir. Gâib imâmın bunları yapması ise imkânsızdır. Gâib imâm görüşü Şîa'nın, herkesin dinini imamdan öğrenmesi gerektiğine dair görüşüyle de çelişir. Peygamberler kulluk vazifeleriyle ilgili konularda bazan hata yaptıkları halde imamların mâsum olmaları mümkün değildir. Hz. Ali ile muhalifleri arasında meydana gelen olayları tartışma konusu yapmamak ve gruplardan herhangi birinin haklılık veya haksızlığına hükmetmemek gerekir (a.g.e., s. 222-223, 231-232, 247, 258-259).

Ebû Ya'lâ el-Ferrâ âlemin hudûsü, Allah'ın varlığı ve nübüvvet konularında Selef'in nasçı tutumundan uzaklaşıp ke-

lâmcıların metodunu benimsemiş, Mu'tezile, Eş'ariyye ve Felâsife'ye ait bazı görüşleri aklı delillere dayanarak eleştiren bir kelâm âlimi görünümünü kazanmıştır. Nitekim İbn Teymiyye kelâm problemlerini tahlil ederken onu daima Bâkullânî ve İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî gibi kelâmcılar arasında zikretmiştir (meselâ bk. *Der'ü te'âruz*, I, 103, 303). İlâhî sıfatlar konusunda ahval teorisini de benimseyen Ebû Ya'lâ, haberî sıfatlarla ilişkin görüşlerinden dolayı Selefî ve Eş'arî âlimlerce şiddetle eleştirilmiştir. Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, Ebû Ya'lâ'nın özellikle sıfatlara ilişkin olarak bazı dinî metinleri anlayacak seviyede bulunmadığını ifade eder (el-*Avâşım*, s. 283, 306). İbn Teymiyye, bir taraftan İbnü'l-Arabî'nin Ebû Ya'lâ'ya nisbet ettiği teşbihe götüren bazı görüşlerin asılsız olduğunu ve bu görüşü rivayet eden kişinin bilinmediğini kaydederek İbnü'l-Arabî'ye karşı onu savunmuş, diğer taraftan da haberî sıfatlar ve kader konusunda birçok uydurma rivayete dayandığı, ayrıca kelâmcıların tabiat felsefesini benimsediği için onu eleştirmiştir (*Der'ü te'âruz*, V, 237-238; VIII, 417). Hanbelî âlimlerinden Ebû Muhammed et-Temîmî de Ebû Ya'lâ'nın haberî sıfatlar konusunda mezheplerine asla temizlenemeyecek bir leke sürdüğünü söylemiştir (Safedî, III, 8). Yine aynı mezhebe mensup olan Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Ebû Ya'lâ'nın *İbtâ-lû't-te'vilât* adlı eserinde teşbihe düşüğünü ileri sürerek bu görüşün mezheplerine mal edilemeyeceğini göstermek amacıyla *Def'u şühbeti't-teşbih* adlı bir eser yazmıştır. İbnü'l-Cevzî'ye göre Ahmed b. Hanbel bazı haberî sıfatları te'vil ettiği halde Ebû Ya'lâ onların hepsini zâhirî mânada anlamakla imâmın mezhebinden sapmıştır (*Def'u şühbeti't-teşbih*, s. 24-25). İzzeddin İbnü'l-Esir de İbnü'l-Cevzî'nin bu görüşüne katılmıştır (el-Kâmil, X, 52).

Ebû Ya'lâ el-Ferrâ'nın, haberî sıfatlar konusunda Selef'in "bilâkeyf" ilkesine itibar etmemesini ve bu tür sıfatları ısrarla zâhirî mânada anlamaya çalışmasını Selefîyye'nin genel tutumuyla bağdaştırmak mümkün değildir. Bununla birlikte Vezir Ali b. Mesleme'nin gayreti neticesinde Eş'arî âlimleriyle vardığı anlaşma üzerine bu husustaki görüşlerini yumuşattığı düşünülebilir. Nitekim bu yumuşamanın tesiri öğrencisi Ebû'l-Vefâ İbn Akîl'de açıkça görülmektedir. Ebû Ya'lâ'nın Ehl-i sünnet dışında kalan itikadî mezheplerin çoğunu tekfir etmesi

de âlimlerin bu konudaki müsamahakâr tavrıyla bağdaşmamaktadır. Onun, peygamberlerin bazı kulluk görevlerinde hataya düşebileceklerini kabul etmesine karşılık aşıp aşmamada meydana gelen anlaşmazlıklarda hiçbirinin hatasına hükmedilemeyeceğini ileri sürmesi tutarlı görünmemekte ve bu tutarsızlığın, Şîa'nın aşırılığına karşı ahabî savunma gayretinden kaynaklandığı kabul edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, *el-Mu'cemed fî usûli'd-dîn* (nşr. Vedî' Zeydân Haddâd), Beyrut 1974, s. 19-26, 29-31, 34-44, 49-62, 70, 73, 82-86, 95-96, 101-102, 110-129, 132-134, 148-153, 160, 175-179, 186-190, 208-223, 231-232, 247, 258-259, 267, 271; İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakâtü'l-Hanâbile*, II, 208-212, 226; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Âvâşim* (Tâlibî), s. 283, 285, 306; İbnü'l-Cevzî, *Def' u şühreti't-teşbihi*, Dimaşk 1345, s. 5-9, 14, 22-25, 32, 42-44, 47, 54-55, 61-71, 75-76; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, X, 52; İbn Teymiyye, *Mecmâ'u fetâvâ*, VI, 54; a.mlf., *Der' ü te'âruzi'l-'akl ve'n-naql* (nşr. M. Reşad Sâlim), Riyad 1399/1979, I, 16, 103-104, 303, 347-348; II, 74-75, 244-245, 264; III, 72, 246, 323, 381; V, 35, 45, 237-238, 409-410; VI, 54, 207-209; VII, 34-35, 131-132, 442-443; VIII, 54-56, 348, 417, 435, 492; IX, 52, 395; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XVIII, 90-91; Safedî, *el-Vâfi*, III, 8; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 307; M. Abdülkâdir Ebû Fâris, *el-Kâdi Ebû Ya'lâ el-Ferrâ ve kitâbü-hû el-Ahkâmü's-sultânîyye*, Beyrut 1403/1983, s. 129, 193-194, 251; Abdülkâdir Bedrân, *el-Medhal ilâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Beyrut, ts. (Dârü l-hyâi't-türâsi'l-Arabî), s. 210, 231.

YUSUF ŞEVİRİ YAVUZ

EBÜ YA' LÂ el-MEVSİLİ

(Abu يعلى الموصلى)

Ebû Ya'lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsenâ et-Temîmî el-Mevsilî
(ö. 307/919)

Hadis âlimi.

3 Şevval 210'da (17 Ocak 826) Musul'da doğdu. Babası Alî b. Müsenâ muhaddis, dayısı Muhammed b. Ahmed b. Ebû'l-Müsenâ hadis hâfızıydı. Kur'an öğreniminden sonra babasının ve dayısının yakın ilgisi sebebiyle tanınmış âlimlerle görüştü. Çok erken sayılabilecek bir yaşta hadis tahsil için ilim muhitlerini dolaşmaya başladı. Henüz on beş yaşında iken önce Bağdat'a, daha sonra Basra, Abadan, Ahvaz gibi şehirlere gitti. Bu sırada Ebû Zür'a er-Râzî ile arkadaş oldu. Ahmed b. Hanbel ile birlikte Alî b. Ca'd dan hadis rivayet etti. Yahyâ b. Ma'in, Alî b. Medîni, Osman b. Ebû Şeybe, Halîfe b. Hayyât, Ebû Hayseme Zühreir

b. Harb gibi muhaddislere talebe oldu. Buhârî ve Müslim gibi âlimlere yetiştiği halde onlardan rivayette bulunmaması- nı eksiklik sayanlara, bir önceki tabakaya mensup muhaddislere talebelik ettiği belirtilerek bunun bir kusur sayılamayacağı ifade edilmiştir. Kendisine de Nesâî, İbn Hibbân, Ebû'l-Feth el-Ezdî, Taberânî, Ebû Bekir Ahmed el-İsmâîlî, İbn Adî, İbnü's-Sünnî ve Ebû's-Şeyh gibi muhaddisler talebe oldular.

İbn Hibbân, Dârekutnî, Hâkim, Zehebî onun güvenilir bir âlim olduğunu söylemektedirler. Fıkıh ilmini İmam Ebû Yûsuf'un talebelerinden öğrendi ve Ebû Hanîfe'nin görüşlerini benimsedi. Hanefî fıkıhıyla bir hayli meşgul olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Ebû Ali en-Nisâbü'rî, eğer Bısr b. Velîd el-Kindî'den Ebû Yûsuf'un kitaplarını okumakla zaman kaybetmeseydi onun Basra'da Süleyman b. Harb ve Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî gibi büyük muhaddislerin seviyesine çıkabileceğini söylemektedir. Nesâî'den beş yaş büyük olan Ebû Ya'lâ'nın ona nisbetle daha kıdemli hocalara talebelik ettiği bilinmektedir.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, 14 Cemâziyelevvel 307 (12 Ekim 919) Salı günü Musul'da vefat etti ve orada gömüldü. Şehir halkı dükkânlarını kapatarak onun cenazesine katıldı.

Yumuşak huylu, sabırlı ve edep sahibi bir kimse olarak anılan Ebû Ya'lâ'nın hadis rivayetinde hiçbir maddî menfaat gözetmediği özellikle belirtilmektedir. İbn Adî, hiçbir müsnedi üstad huzurunda dinlemediği halde Ebû Ya'lâ'nın *el-Müsned*'ini sadece Allah rızası için hadis okutması sebebiyle dinlediğini söylemektedir. İbn Adî'nin onu tedlîs* yapmakla suçlaması doğru bulunmamış, fakat yalancı bir râvi sayılan Ali b. Muhammed ez-Zührî'nin kendisinden asılsız haberler rivayet etmesi sebebiyle eleştirilmiştir. Buna karşılık Ebû Ya'lâ'nın eserlerinde hadis diye uydu- rulmuş rivayetler bulunmadığı, başkasının ona asılsız rivayetler isnat etmesinden de sorumlu olmadığı ifade edilmiştir. Ebû Abdullah İbn Mende'nin babası İshak b. Muhammed'in, devrin âlimlerinin Ebû Ya'lâ'nın güvenilir ve sağlam bir muhaddis olduğunda fikir birliğine varması sebebiyle kendisinden hadis okumak üzere yanına geldiğini söylemesi onun çağdaşları arasındaki itibarını göstermektedir. Yaşadığı dönemde mezhepler arasındaki görüş ayrılıkları zaman zaman çekişmelere kadar varmış, fakat Ebû Ya'lâ bu tür olaylara karışmamıştır. Bazı mezheplerin aleyhinde ondan nakledilen görüşler ise doğru değildir.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *el-Müsned* adlı eserinin zahriyesiyle ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 564)

